

Yayına Geliş Tarihi:29/03/2020
Yayına Kabul Tarihi:28/04/2020
Online Yayın Tarihi:29/04/2020

Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik
Araştırmalar Dergisi
Cilt: 4, Sayı: 9, Yıl: 2020, Sayfa: 23-39
ISSN: 2587-2206

SİYASAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA “ARAP BAHARI” SÜRECİNDEN BUGÜNE SURİYE KRİZİ VE NATO’NUN “AKDENİZ DİYALOĞU” STRATEJİSİ

Emine KILIÇASLANI

Özet

Bilindiği gibi Suriye, Ortadoğu Bölgesi'nin en önemli devletleri arasındadır. “Arap Baharı” sürecinden bugüne değin bir iç savaş hali yaşayan Suriye Devleti hala bu çatışmalarla uğraşmaktadır. 2011 yılından beri devam eden iç savaş durumu Suriye Devletini uzun dönemli bir kriz sürecine sokmuştur. Kriz sürecinin başlangıcı olan “Arap Baharı”, Ortadoğu’da pek çok liderin tarihe karışmasına öncülük etmiştir. Bu süreç Suriye’de daha farklı bir boyutta yaşanmıştır. Suriye, bu süreçte iç savaş durumuna sürüklenmiştir. Bu iç savaş süreci “Arap Baharı” ndan bugüne ekonomik ve siyasal kriz olarak hala devam etmektedir. Aslında bugün hala Suriye'nin kriz sürecinin başlangıç noktası “Arap Baharı” süreci değildir. 1989 yıkılan Berlin Duvarı ve dağılan Varşova paktı ile Sovyetler Birliği, Batılı devletlerin Ortadoğu Bölgesinde yeniden bir yapılanma sürecine gitmeleri ile ilgilidir.

Bu nedenle bu çalışmada “Arap Baharı” sürecinden bugüne iç savaş durumuna kadar Suriye devletinin yaşadığı kriz NATO'nun “Akdeniz Diyalogu” stratejisi ile birlikte karşılaştırmalı olarak siyasal iletişim bağlamında söylem analizi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın hipotezi, NATO'nun “Akdeniz Diyalogu” stratejisinin, Suriye’de “Arap Baharı” ve iç savaşa etkisi var mıdır? Sorusudur.

Bu hipotezden hareketle, Suriye devletinin “Arap Baharı” süreci ile başlayan ve bugün ekonomik ve siyasal bir krize dönüşen durumunun, NATO'nun “Akdeniz Diyalogu” stratejisi ile bağlantısı söylem analizi çerçevesinde araştırılmıştır.

Anahtar Kavramlar: Suriye, Arap Baharı, İç Savaş, Siyasal İletişim, Akdeniz Diyalogu

Jel Kodları: F5, F52, F59.

---

1 Öğr. Gör. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Meslek Yüksekokulu Basın Yayın Teknolojileri Programı.

SYRIA CRISIS DIPLOMA FROM THE ARAB SPRING PROCESS TO TODAY IN THE CONTEXT OF POLITICAL COMMUNICATION

Abstract

As is known, Syria is among the most important states of the Middle East Region. The Syrian State, which has experienced a civil war since the Arab Spring process, is still dealing with these conflicts. The civil war situation that has been going on since 2011 put the Syrian State in a long term crisis. The "Arab Spring", the beginning of the crisis process, pioneered the confusion of many leaders in the Middle East. This process was experienced in a different dimension in Syria. Syria has been dragged into civil war in this process. This civil war process still continues as an economic and political crisis since the "Arab Spring". In fact, the starting point of the crisis process in Syria is still not the "Arab Spring" process. With the Berlin Wall Collapsed in 1989 and the Warsaw Pact disintegrating, the Soviet Union is about the Western states going to a restructuring process in the Middle East Region.

For his reason, in this study, the crisis experienced by the Syrian state from the "Arab Spring" to the civil war situation has been evaluated in the context of discourse analysis in the context of political communication in comparison with NATO's "Mediterranean Dialogue" strategy. Does the study's hypothesis, NATO's "Mediterranean Dialogue" strategy have an effect on the "Arab Spring" and civil war in Syria? Based on this hypothesis, the connection of the situation of the Syrian state, which started with the "Arab Spring" process and turned into an economic and political crisis. Has been investigated within the framework of discourse analysis of NATO's "Mediterranean Dialogue" strategy.

Key Concepts: Syria, Arab Spring, Civil War, Political Communication, Mediterranean Dialogue.

Jel Kodları: F5, F52, F59.

1. GİRİŞ

Küreselleşme süreci ve gelişen medya teknolojisi devletlerarası ilişkilerde özellikle kamu diplomasisinin ve bu diplomasinin dili olan siyasal iletişimin öne çıkmasının yolunu açmıştır. Günümüz siyasal aktörleri için bu bağlamda siyasal iletişim daha da önemli olmuştur. Bu önemin arkasında gelişen kitle iletişim teknolojilerinin ve özellikle televizyon ile sosyal medyanın etkisi oldukça büyüktür.

Bilindiği gibi günümüzde devletlerarası ilişkilerde kamu diplomasisi ve siyasal iletişim küresel kamuoyu yaratma amaçlı oldukça ön plandadır. Kamu diplomasisi ve siyasal iletişimin amaçları “demokrasi”, “barış”, “insan hakları”, “dış yardımlar” gibi kavramların kullanılması ile gerçekleşmektedir. Arka planda olan amaç ise egemenlik kurmak ve iktidar olmaktır.

Bu bağlamda günümüz küresel güç odakları yeryüzünün zenginliklerine sahip olabilmek amacıyla dünyanın çeşitli bölgelerinde siyasal egemenlik kurmak için hem askeri sert güç hem de yumuşak gücü (kamu diplomasisi ve siyasal iletişim) bazen ayrı ayrı bazen de birlikte kullanmaktadırlar. Özellikle küresel anlamda lider ve yönlendirici olmak isteyen bir ülkenin kurduğu siyasal iletişimin bu amacına ulaşması için öncelikle aşağıda yer alan maddeler önem taşımaktadır.

- Sağlam bir ekonomi,
- Sağlam siyasal kurumlar,
- Oturmuş toplumsal yapı ilişkileri,
- Derin tarihsel süreç
- Güçlü ve tam donanımlı bir ordu gibi pek çok faktör etkili olmaktadır.

Bir ülkenin gücünü belirleyen bu faktörler başka devletler ile olan ilişkilerde kamu diplomasisinin gücü olan siyasal iletişimin etkili ve ikna edici olması açısından önemlidir.

Dünya üzerinde egemen olmak isteyen ve emperyalist amaçlar güden bir devletin etkili siyasal iletişim kurabilmesi için etkili bir siyasal iletişim dili kullanması ve bu bağlamda ikna edici olması gerekmektedir. Bu devlet ya da devletlerin kendi amaçlarını gerçekleştirmek için ellerindeki en önemli araç ise kitle iletişim araçları olmaktadır. Özellikle görsel kitle iletişim araçları televizyon ve internet siyasal aktörlerin amaçlarını gerçekleştirmesinde en önemli unsurlar arasındadır. Bir siyasal aktör olarak egemen devletler geri kalmış ya da gelişmekte olan devletler ile olan ilişkilerinde kendi egemenliklerini kurmak için ürettiği medya kültürünü kitle iletişim araçları aracılığıyla yaymaktadır. Bu şekilde o ülkede var olan kültürü yozlaştırıp yok ederek kendi ideolojik zeminlerini hazırlamaktadır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri, özellikle CNN haber kanalı aracılığıyla yaptığı haberler ve Hollywood film sektöründe ürettiği filmlerle dünyaya kendi kültürünü ve ideolojik bakış açısını benimsetmektedir. Bu şekilde ürettiği medya kültürünü yaygınlaştırarak Amerikan kültür ve ideolojisinin

egemenlik çerçevesini oluşturmaktadır. Egemenliğin kurulma süreci Hollywood filmlerinde üretilen semboller ve bazı kavramlar aracılığıyla olmaktadır. Bu filmlerde kullanılan sembollere örnek olarak çok sık ABD bayrağının gösterilmesi ve en fazla kavram olarak “özgürlükler ülkesi” ya da “burası özgür bir ülke” tümcesi ile “demokrasi” kavramına vurgu yapılması örnek olarak gösterilebilir.

Bu nedenlerle bu çalışmada “Arap Baharı” olarak adlandırılan ve Tunus’ta bir gencin kendini ateşe vermesiyle başlayan sürecin Suriye’de nasıl bir krize dönüştüğü, NATO’nun “Akdeniz Diyalogu” stratejisi ile bağlantı aranarak söylem analizi çerçevesinde araştırılmıştır. Bilindiği gibi, Tunus’ta başlayan bu olaylar sonrasında pek çok Ortadoğu ülkesine sıçramış ve Ortadoğu bölgesinde ulus devleti temsil eden çeşitli yönetimlerin ve liderlerin değişimlerinin önü açılmıştır. Bu süreç Suriye’ye “Arap Baharı” rüzgârının gelmesine kadar sürmüştür. Bu olaylar Ortadoğu Bölgesinde pek çok ülkede iç savaş çıkmasına neden olmuştur. Bu ülkelerden biride Suriye’dir. “Arap Baharı” sürecinden bugüne Suriye’de iç savaş devam etmektedir. Bu iç savaş durumu hem ekonomik hem de siyasi krize dönüşmüştür. Bu siyasi krize 2011 yılından beri Beşar Esad Rusya’nın desteği ile direnmektedir. Bu direniş bölgede NATO’nun ve onun müttefiklerinin 1990 sonrası oluşturmaya çalışılan genişleme stratejisine bir anlamda engel olmuştur. Bu çalışmada NATO’nun “Akdeniz Diyalogu” stratejisi ile Suriye’de 2011 sonrası yaşananlar arasında bağlantı arama söylem analizi ile incelenmiştir.

2. KAMU DİPLOMASİSİ VE SİYASAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA NATO VE SURİYE KRİZİ

Uluslararası ilişkilerde en önemli dil olan diplomasiyi nasıl kullanıldığı devletlerarası ilişkilerde devletlerin statüsünü belirlemektedir. Watson’ın (2005: 1-5) da belirttiği üzere, “diplomasiyi varlığı ve işlerliğinin sağlanması için devletlerin bir sistemden çok bir toplum biçiminde örgütlenmesi gerekmektedir.” Bu bağlamda diplomasi uluslararası toplum olmanın varoluş sembolü olarak kabul edilmektedir.

Buradan hareketle kamu diplomasisine bakıldığında, Tuch’a göre “kamu diplomasisi, kendi ulusunun düşüncelerini ve ideallerini, kendi kurumlarını ve kültürünü aynı zamanda ulusal hedeflerini ve güncel politikalarını yabancı halklara anlatma amacı taşıyan bir hükümetin iletişim sürecidir”(Tuch, 1990;3). Aynı şekilde Potter ise, “bir hükümetin başka bir ulusun halkını ve aydınlarını, bu ulusun politikalarını kendi avantajına

döndürmek amacıyla etkilemeye çalışmasıdır (Potter, 2001;3) tanımını yapmıştır. Tanımlardan da anlaşıldığı gibi düşünce, idealler, kültür tanıtımı ve etkileme çabası bir iletişim sürecidir. Bu iletişim sürecini devlet gibi bir siyasal aktör yapıyorsa adına kamu diplomasisi denilmektedir. Bu kamu diplomasisinin iletişim süreci ise doğrudan siyasal iletişim sürecidir.

Bu bağlamda günümüzde kamu diplomasisinin etkili ve ikna edici iletişim dili olan siyasal iletişim devletlerarasında gerçekleşen; kültürel, ekonomik, ticari, siyasi tüm etkinliklerde kullanılmaktadır. Hem devletlerarası hem de ulus içi siyasal ilişkilerde siyasal iletişimin aktörleri hemen hemen aynıdır; siyasal liderler, medya profesyonelleri, baskı grupları, sendikalar, uluslararası şirketler, uluslar üstü organizasyonlar ve devletler bu aktörler arasındadır. Köker siyasal aktörleri “politika yapıcı, parlamento, politikacı, yargıç, bürokrat, teknokrat devlet içi aktörler, devlet dışındaki diğer aktörlerdir. Bu kadroların içine, araştırma şirketlerinden, sendikalardan, sivil toplum örgütlerinden, sermaye gruplarına kadar pek çok örgütü de dâhil edebiliriz” (Köker, 1998; 15) diyerek açıklamaktadır. Siyasal aktör olarak adlandırılan bu güçlere; devletler, liderler, silah şirketleri, ilaç şirketleri, Sivil Toplum Kuruluşları, illegal örgütler vb. pek çok unsur girebilmektedir.

Günümüz uluslararası ilişkilerinde, devletler kendi ulusal çıkarlarını savunmak için klasik diplomasi yöntemleri olan, bildiri, diplomatik üstünlük ve diplomatik muhtıranın dışında yeni diplomasi yöntemleri geliştirmiştir. Özellikle küreselleşme sürecinde kitle iletişim araçlarının gelişmesi devletlerin sadece hükümetleri değil yabancı kamuoylarını da belirleyen politikalar üretmelerine neden olmaktadır. Bu politikaların hepsi siyasal iletişim içermektedir. Siyasal iletişimin tanımından yola çıkıldığında Aziz’e göre “belli ideolojik amaçlarını, toplumda belli gruplara, kitlelere, ülkelere ya da bloklara kabul ettirmek ve gerektiğinde eyleme dönüştürmek, uygulamaya koymak üzere siyasal aktörler tarafından çeşitli iletişim tür ve tekniklerinin kullanılması ile yapılan iletişim”(Aziz, 2003;3) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, ulusal ya da küresel siyasal aktörlerin kendi ekonomik, siyasal ve kültürel değer sistemlerini egemenlik kurmak amacıyla kamuoyu yaratmak için kullandıkları araçtır. Bu aracın ismi kamu diplomasisidir. Kullandığı dil ise siyasal iletişimdir.

Bugün hem uluslar üstü hem de uluslararası örgütler, uluslararası sistemde bir siyasal aktör olarak kendilerine iyi bir imaj yaratma çabası içinde aktif olarak kamu diplomasisi çalışmaları yapmaktadırlar. Bu kamu diplomasisi çalışmalarının en önemli unsuru kitle iletişim araçlarıdır. Kitle

iletişim araçları aracılığıyla oluşturulan siyasi medya kültürü aracılığıyla siyasi iletişim kurulmaktadır. Burada tek ve en önemli hedef ulusal çıkarlar bağlamında farklı ve geri kalmış toplumlar ve kültürler devletler üzerinde hâkimiyet kurmaktır.

Bu bağlamda NATO kendi internet sayfasında özellikle kamu diplomasisi ve siyasi iletişim açısından “Kadın” Barış” ve “Güvenlik” kavramlarını kullanmıştır. NATO küresel bir siyasi aktör olarak; Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Kadın, Barış ve Güvenlik kararlarına bağlılığını belirtmiştir. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğini vurgulamaktadır. Küresel çatışma ve krizlerin kadınlar üzerindeki etkilerini azaltmaya dikkat çekmektedir. Bu azalmanın kadınların ekonomik, siyasi ve sosyal hayata eşit katılımı ile olacağına dikkat çeker. Kadınların ve çocukların cinsel şiddetten korunmasına önem verdiğini göstermektedir. Kamu diplomasisi bağlamında bu yaklaşıma bakıldığında küresel bir siyasi aktör olarak NATO’nun dünyanın çatışmalı bölgelerinde en fazla acıyı ve sıkıntıyı çekenlerle ilgili politika geliştirmesi önemli bir siyasi iletişim gücüdür. NATO’nun, Suriye’de yaşanan krizle ilgili olarak kullandığı diplomasi dili (siyasi iletişim) sadece kadın ve çocuklar üzerinden değil özellikle güvenlik bağlamında olmuştur.

3. TARİHSEL SÜREÇ BAĞLAMINDA SURİYEDE “ARAP BAHARI” VE SURİYE KRİZİNE GİDEN YOLDA NATO’NUN ROLÜ

Bilindiği gibi “Arap Baharı” süreci Suriye’de diğer Ortadoğu ülkelerine göre daha farklı seyretmiştir. Bu fark Suriye’de rejimin değişmeyip uzun bir iç savaş sürecine sürüklenmesi ile ilgilidir. Suriye’de, 2011 yılı Mart ayında başlayan “Arap Baharı” sürecinden beri iç savaş devam etmektedir. Suriye ‘de yaşanan bu iç savaş süreci ABD, Rusya, Avrupa, Türkiye, İsrail, İran, Suudi Arabistan, Lübnan, Irak gibi pek çok ülkeyi de etkilemiştir. Özellikle bölgede Rusya ile ABD arasında bir güç savaşı olarak devam eden bu iç savaş süreci Türkiye’yi pek çok sorunla yüz yüze bırakmıştır. Bu sorunlar arasında en önemlileri terör grupları ve mülteci sorunudur.

Bilindiği gibi, “Arap Baharı” sürecine bakıldığında ABD ve Avrupa gibi dış etkenlerin “Arap Baharı” sürecinde önemli rol oynadığıdır. Aynı şekilde bu dış etkenlerle birlikte hareket eden terör grupları ve muhalif grupların etkisinden de söz etmek gerekmektedir. Arap Baharı sürecinden etkilenen Ortadoğu ülkelerinin en önemli özelliği ise ulus devlet yapısına

sahip olmalarıdır. Bu bağlamda bu sürece kamu diplomasisi ve siyasal iletişim ilişkisi açısından bakıldığında bu ülkelerin liderleri ve onların yönetimleri küresel egemen devletlerin en popüler sloganı olan “demokrasi”, “barış” ve “insan hakları” söylemlerinin hedefine konulmuşlardır. Burada yukarıda yer alan söylemleri kullanan egemen küresel güçler küresel kamuoyu yaratmak istemektedirler. Amaç, Ortadoğu Bölgesinde yer alan otoriter rejimlerin yıkılması sürecine girmesidir. Bu süreç Libya, Irak, Yemen’de başarıyla sonuçlanmışken Suriye’de öyle olmamıştır. Suriye’de Esad rejimi hala yıkılmamıştır. “Arap Baharı”nın bir başka sonucu olarak görülen iç savaşlar ve bunlara yönelik dış müdahaleler konusu en az yukarıda bahsedilen nedenler kadar önem arz etmektedir. Bununla birlikte, çatışmalara müdahale eden yabancı ülkelerin farklı gerekçeleri olduğu görülmektedir. Örneğin, Suriye’ye yönelik dış müdahalelerde Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve Türkiye’nin bu ülke ile ilgili önceliklerinin farklı oluşu, dış politikalarının seyrini doğrudan etkilemiştir. (Ncube, Mthuli and John C. Anyanwu, 2012;9).

Suriye’nin farkı nedir? Sorusundan hareket edildiğinde, Libya, Irak ve Yemen’e göre daha derin bir tarihsel geçmişe ve kültüre sahip olduğu bilinmektedir. Ayrıca 1946 yılında bağımsızlığını kazanarak Baas (yeniden başlangıç) partisiyle ulus devlet olma sürecini başlatmıştır. Suriye yaşadığı kriz sürecinde hem iç hem de dış politikasında bu sahip olduğu derin köklerin belirleyiciliğinde ilerlemiştir. Bu ilerlemede Rusya’nın desteklerini de göz ardı etmemek gerekmektedir.

Bilindiği gibi Suriye’nin “Büyük Suriye” ideali siyasal iletişim bağlamında Suriye’nin dış politikada bu egemenlik söylemi doğrultusunda hareket etmesine neden olmaktadır. Suriye’nin dış politikada ikinci parametresi “Arap Milliyetçiliği” bağlamında yürütülmektedir. Ayrıca dış politikasında İsrail ve Amerika karşıtlığı da belirleyici olmaktadır. Siyasal iletişim açısından anti-emperyalist bir tutum diyebileceğimiz bu davranış dış politikasında İsrail’in Filistin, Golan Tepeleri ve Ürdün politikalarına da karşı olması ABD ile çatışmasına ve Rusya’ya yaklaşmasına neden olmaktadır. Rusya’ya yakın olması ise onun geçmişten getirdiği Baas Partisi çizgisi olan ulusalcı ve sosyalist anlayışta olmasından kaynaklanmaktadır. Bu anlayış her daim Suriye’nin dış politikasında temel siyasal iletişim iletilerini belirlemektedir. Fakat 1990 sonrası Sovyetler Birliği’nin dağılması ile birlikte Suriye dış politikasında da değişiklikler olmuştur. Özellikle 2003 yılı Irak işgali ABD’nin desteği ile İsrail’in bölgede gücünü artırması Suriye’nin

güvenlik kaygısını artırmıştır. Bu nedenle Çin ve Rusya ile ilişkilerini daha da geliştirmeye çalışmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Suriye, SSCB dağıldıktan sonra, dış politikasında bazı değişikliklere gitmek zorunda kalmıştır. SSCB dağılana kadar antiemperyalist dış politikalar yürüten ve bu bağlamda siyasal iletişim iletilerini belirleyen Suriye, Sovyetler yıkıldıktan sonra hem Avrupa hem de ABD ile olan ilişkilerini düzeltme girişimlerinde bulunmuştur. Yenidünya da yer almak için yeni siyasal iletişimler belirleyen Suriye ilk olarak 1991 yılında Madrid'de İsrail ile barış görüşmelerine katılmıştır. Ardında 1993 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü ve İsrail arasında Oslo'da imzalan bir antlaşma da Suriye devre dışı bırakılarak "senin hiçbir gücün ve önemin yok" siyasal iletişim mesajı Suriye ye verilmiştir. 1994 yılında İsrail ve Ürdün arasında yapılan antlaşma ile Suriye tamamen dışarıya itilmiştir. Bu durum Suriye'nin en önemli politikası olan "Büyük Suriye" ideasının Suriye için yıkımı anlamına gelmiştir.

Bu nedenle Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, ABD Başkanı Clinton ile görüşmüştür. O zamana kadar belirlediği dış politika ve siyasal iletişim yöntemlerini bırakarak kendi iç sorunları ve ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmeyi ön plana almıştır. Bu bağlamda mecburen tekrar İsrail ile barış görüşmelerine başlamıştır. Bölgesel dengeler Suriye aleyhine döndüğünde ilişkiler iletişim kurma ve denge oluşturma "barış" "uzlaş" doğrultusunda yürütülmüştür.

Suriye'nin Irak ile ilişkileri 2003 yılından itibaren yani Amerikan işgalinden sonra değişmiştir. Suriye, Irak'taki ABD varlığının kendisini tehdit ettiği ve muhtemel bir Kürt devletinin içişlerini karıştıracığı yönünden endişelerinden dolayı Türkiye ile benzer bir siyaset izlemiştir (Oktav, 2008;78). Anti-emperyalizm söylemi, Irak'la rekabet ve İsrail'e karşı ortak düşmanlık iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde etkili temel faktörlerdir. (Uygur, 2012;52).

Suriye'nin İran ile ilişkilerinde dış politika da ortak noktalarının çok olduğu görülmektedir. Bu ortak noktalara bakıldığında, Avrupa ve ABD karşıtlığının ön planda olması dikkat çekmektedir. Doğal olarak bu ortak noktalar karşıtlığı, İsrail Devletine karşı olma ve Filistin'i destekleme konusunda onları birleştirmektedir. Ayrıca ABD ve Avrupa gibi Batı devletlerine karşı duydukları güvensizlik yine onları bir araya getirmektedir.

İran ve Suriye'nin oluşturduğu ve sonrasında Irak'ında içinde yer aldığı "Şii Hilali" önemli bir stratejik siyasi iletişim göstergesidir.

Suriye, "Arap Baharı" sürecinde yaşadığı iç savaşta özellikle Rusya tarafından desteklenmiştir ve silah alımlarını Rusya'dan yapmaktadır. Rusya bu destek karşılığında tarihsel süreçte çok önem verdiği Akdeniz'de tekrar yer alma stratejisini yürütmeye devam etmektedir. Bu nedenle Rusya, Tartus Limanı'nın yeniden yapılanmasına çok önem vermektedir. Çünkü Akdeniz'de askeri bir güç bulundurarak siyasi gücünü küresel anlamda pekiştirmektedir. Bu sayede Rusya, ABD'nin Ortadoğu hâkimiyetine sınırlama ve denge getirmektedir.

Bilindiği gibi Ortadoğu Bölgesinde "Arap Baharı" süreciyle birlikte şiddet olayları artış göstermiştir. Bu artış Suriye'de krize dönüşmüştür. Suriye'de "Arap Baharı" süreciyle birlikte başlayan gösteriler kısa sürede çatışmaya dönüşmüştür. Bugüne kadar gelen süreçte milyonlarca insan yerinden yurdundan olmuştur. Yüzbinlerce insan hayatını kaybetmiştir. Ayrıca ülke pek çok terör örgütünün yerleşim yeri olmuştur. Sürecinin krize dönüşmemesi için Esad Deraa valisi görevden alınmış, Kürtlere vatandaşlık verileceği açıklanmış, genel af ilan edileceği ve bazı tutuklananların serbest bırakılacağı beyan edilmiştir (Kılıçaslan, 2016, 435). Yine de olaylar durulmamıştır Suriye iç savaşa sürüklenmiştir.

NATO'nun Suriye'ye bakış açısında 1990 sonrası kendi varlığının anlamı olarak gördüğü "terör" örgütleri ile ilgili olmuştur. Örneğin; "NATO ve Yeni On Yıl" etkinliğinde 08.02.2020, DAES' i yenmek için Irak ve Suriye üzerinde savaş uçaklarımız kontrol uçuşları yapmaktadır söylemini kullanmıştır. Ardından aynı etkinlikte;

- NATO Suriye'nin iç işlerine karışmıyor.
- Suriye'deki duruma siyasi çözüm olarak BM' i davet ediyoruz.
- Siyasi çözümden başka yol yok.
- Suriye için diplomasi yollarını kullanıyoruz. Çünkü Suriye çok acı çeken bir ülkedir.

Siyasal iletişim söylemlerini kullanarak NATO, Akdeniz Stratejisi'nin ilk sinyallerini vermiştir.

(https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_173209.htm?selectedLocale=en, 28.03.2020) sonuçlarına ulaşılmıştır.

Suriye krizinde NATO'nun son sonuç siyasal iletişim söylemleri ile birlikte ABD'nin bölgeye yönelik beş temel stratejik hedefine de bakmak önemlidir. Bu hedefler aşağıda Sinan Oğan tarafından belirtilmiştir. Bunlar;

- Enerji kaynakları üzerinde güvenlik denetimi ve kesintisiz erişimin sağlanması,
- Bölgenin ABD denetiminde demokratik dönüşümünün sağlanması,
- Çin ve Rusya'nın baskı altına alınması ve kontrolü,
- Bölgede ABD'nin dünya hâkimiyetini sağlamaya yönelik yeni ve kalıcı askerî üslerin temin edilmesi. (Oğan, www.http://turksam.org/turuncu-devrimler-kitabi-birinci-bolum.E.T.26.03.2020).

Oğan'ın belirttiği bu unsurlardan hareket edildiğinde “Arap Baharı” süreci ve Suriye krizinin başlangıç noktasının aslında 2011 olmadığı açıkça ortaya çıkmaktadır. Olaylar, Sovyetler Birliği'nin dağılması ve bölgedeki dengelerin tamamen değişmesi üzerine başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte NATO'nun “Genişleme Stratejisi” “Arap Baharı” sürecinde etkili olmuştur. NATO ittifakının doğuya doğru genişlemesi Orta ve Doğu Avrupa'nın ittifaka alınması Ortadoğu Bölgesi'nde yaşananlarda etkili olmuştur. NATO yürüttüğü bu strateji ile kendi etki alanını küresel boyutta genişletmeye çalışmaktadır. Ayrıca Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra varlık anlamı kalmayan NATO kendini bir dönüşüm sürecine sokmuştur. Bu iki strateji Ortadoğu bölgesinde yaşanan Baharlar ve krizlerin önünü açmıştır. “Arap Baharı” süreci Ortadoğu bölgesinde ulus devletleri sarsar iken terör örgütleri de bölgede NATO'nun müdahalelerine zemin hazırlamaktadır. Bilindiği “Karargahı ABD'nin Virginia eyaletindeki Norfolk'ta bulunan Müttefik Dönüşüm Komutanlığı'nın en önemli sorumluluğu küresel boyutlu bir tehdide dönüşen terörizmle mücadeledir (http://mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/mustafakibaroglu-seta-kureselaktörlerininsuriyestrategy-nato-ekim2016.PDF.E.T.26.03.2020) söylemi bunu açıklamaktadır.

Bu bağlamda Suriye'de 2011 yılından beri “Arap Baharı” süreci ile başlayan ve bugün dünyanın belirli bir kısmı için kocaman bir probleme dönüşen bu kriz ciddi güvenlik problemlerine dönüşmüştür. Bölgesel barış ve istikrarın gelmesinde Filistin ve Suriye sorunu NATO için başı çekmektedir. Aslında NATO kendi varlığını ABD, Kanada ve Avrupa ülkelerinin ekonomik, siyasal ve askeri güvenliği bağlamında anlamlandırmaktadır.

Burada asıl sorun NATO’nu Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra özellikler “Terörizm” kavramı üzerinden küresel güvenlik kapısı açmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, 1990’ların başında “Fransa, İtalya ve İspanya, Akdeniz’de Güvenlik ve İşbirliği Konferansı ve Batı Akdeniz Grubu olarak ilk adımı bölgesel işbirliği için ilk adımı atmışlardır. Fakat Cezayir iç savaşı ve Libya’daki karışıklıklar buna engel olmuştur. Ardından 1995 yılında bir sonraki girişim gelmiştir. Bu girişimi NATO kendi üyesi olmayan ülkelerle başlatmıştır. Bu ülkeler, Mısır, İsrail, Fas, Moritanya ve Tunus “Akdeniz Diyalogu” girişimine katılmışlardır. (<https://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/turkish/art1.html>. E.T. 26.03.2020).

4. SİYASAL İLETİŞİM BAĞLAMINDA “AKDENİZ DİYALOĞU” VE SURİYE KRİZİNDE ETKİSİ SİYASAL İLETİŞİM SÖYLEM ANALİZİ

NATO kurulduğu günden bugüne Akdenizi önemsemiştir. Ancak, Akdeniz’de hâkimiyetinin artışı 1990 sonrasında bir strateji haline dönüşmüştür. 1990’ların başında “Akdeniz’de Güvenlik ve İşbirliği” stratejisi, Fransa, İtalya ve İspanya’yı bir araya getirmiştir. Fakat o dönemde Cezayir iç savaşı ve Libya’da Batı karşıtı antiemperyalist tutumu girişimleri başarısız kılmıştır. 1995 yılı itibarıyla müttefik ülkelerin başlattığı “Avrupa’nın İstikrar ve Güvenliği Akdeniz’deki Güvenlik ve İstikrara” bağlıdır sloganı yeni hareketin siyasal iletişim bağlamında öncülüğünü yapmıştır.

Tablo 1: NATO ve “Akdeniz Diyalogu” Stratejisi

Birinci Dönem 1/a	Washington Antlaşması 6. Madde	Fransa'nın Cezayir Bürolarının Kuzey Atlantik Sahası içindedir olarak belirtmesi. 1963' te Cezayir'in Bağımsızlığı ile bu durum ortadan kalkmıştır.
1/b		Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya katılması.
İkinci Dönem	Soğuk Savaş süreci	Akdeniz NATO'nun “Güney Kanadı” olarak anılmaktaydı.
Üçüncü Dönem	Berlin Duvarı Yıkıldı. Varşova Paktı ve Sovyetler Birliği dağıldı.	Radikal İslamcı Terör hareketler Kitle İmha Silahları Demografik Baskılar
	Akdeniz Diyalogu	Gerçek ortaklık düzeyi
	İstanbul İşbirliği	Yumuşak Güç ilkeleri
	Irak ve Ötesi	

NATO' nun, “Akdeniz Diyalogu” stratejisi özellikle 1995 sonrası önce Ürdün ve sonrasında 2000 yılında Cezayir'e yapılan üyelik ile Akdeniz bölgesinde 7 ülkeyi ittifakın içine almıştır. Ayrıca 1997 yılında gerçekleştirdiği Madrid Zirvesi ile kurduğu Akdeniz İşbirliği Grubu ile bölgeye ilişkin politikalar geliştirmişlerdir. Bu politikalar arasında sadece askeri işbirliği değil kriz yönetimi, afet yardım, sivil olağanüstü hal planlaması gibi farklı politikalar yer almıştır. 2002 yılında güvenlik kapsamını bölgeye ilişkin genişleterek terörizmi de eklemiştir. 2004 yılında İstanbul Zirvesi ile “Akdeniz Diyalogu” daha farklı bir boyuta taşınmıştır. Gerçek ortaklık düzeyi tartışılmıştır. Bu durum Filistin yönetiminin de ilgisini çekmiştir.

4.1. İstanbul İşbirliği Girişimi Söylem Analizi

“Akdeniz Diyalogu sürecinin üçüncü döneminin ikinci ayağı olan “İstanbul İşbirliği Girişimi” müttefik ülkelerin Ortadoğu bölgesinde daha fazla alanda faaliyetler göstermesi ve Körfez İşbirliği Konseyi ile bireysel ilişkilerin önünün açılması üzerine odaklanılmıştır. Ayrıca, savunma, işbirliği, terörizm ile mücadele ve ortak eğitim konuları konuşulmuştur.

İstanbul İşbirliği Girişimi, Körfez İşbirliği Konseyi, Bahreyn, Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi Kuzey Ortadoğu ülkelerinin rollerinin belirlendiği bir toplantı olmuştur. NATO'nun bölgede geliştireceği stratejilerde bu ülkeler önemli roller üstlenmişlerdir. NATO ile Akdeniz bölgesi üyeleri ve Körfez İşbirliği Konseyi ülkeler, karşılıklı sahiplenme ilkesi ile birbirlerini destekleyeceklerini belirtmişlerdir.

Kamu diplomasisinin en önemli ayağı olan yumuşak güç bu zirvede devreye girmiştir. Aşağıda yer alan ilkeler ortaya çıkmıştır.

- NATO “Akdeniz Diyalogu” stratejisinde “Yumuşak İşbirliği” stratejisini öncelik olarak almıştır. Bu strateji yumuşak güvenlik yani enformasyon ağı ve sıkı işbirliği olarak tanımlanmıştır. Bu strateji güven oluşturmak üzerine kurulmuştur. Üyelerin faaliyetlerini ve işbirliğini destekler.
- “Ölçülü İşbirliği”, ikinci adımda NATO ile Ortadoğu bölgesinde yer alan yeni üyeler kurumsal bağlarını güçlendirmektedirler. Özellikle İstanbul İşbirliği üyeleri ile işbirliği alanlarına yönlendirilir.
- “Daha Çok Devletin Katılımı” stratejisidir. Bu adımda da yine İstanbul İşbirliği Geliştirilmesi alanında çok daha fazla ülkeyi bir araya getirmek işbirliklerini artırmaktır.

İstanbul İşbirliği Girişimi Söylem Analizi bağlamında bakıldığında öncelikle “Yumuşak İşbirliği”, “Ölçülü İşbirliği”, “Daha Çok Devletin Katılımı” söylemleri dikkat çekmektedir. Bu söylemler içine kültür, sanat, eğitim ve spor faaliyetlerini içermektedir. “Yumuşak İşbirliği”, “Ölçülü İşbirliği”, “Daha Çok Devletin Katılımı” en önemli ayaklar olarak, arka planda ekonomik ilişkilerin gelişmesinin önünü açmaktadır. Bir ülkeyi silahsız olarak işgal etmenin önemli yolu buradan geçmektedir.

4.2. Irak ve Ötesi Söylem Analizi

“Irak ve Ötesi” söylemine siyasal iletişim bağlamında bakıldığında NATO internet duvarında “Irak hükümetinin ricası üzerine NATO, Irak’ta bir Eğitim Misyonu kurdu ve halen Bağdat dışındaki bir merkezde üst düzeyli güvenlik ve savunma görevlilerine eğitim vermektedir” yazısını yayınlamıştır. Stratejik bağlamda bu söylem NATO’nun Irak’ta bulunma nedenini meşrulaştırma çabasıdır. Burada “rica” kavramının kullanılması stratejik siyasal iletişim bağlamında önem taşımaktadır. Çünkü NATO burada ne kadar demokratik bir örgüt olduğunu, güvenlik bağlamında yardıma bulunduğunu eğitim vermek gibi masum bir amaca hizmet ettiğini “rica” söylemi ile göstermeye çalışmaktadır. Bu söylemin arkasında ise bölgede kötü diktatörler ve terör örgütleri bulunmaktadır. Bunlarla sadece biz mücadele edebiliriz anlamında yan anlam kullanmıştır.

NATO “Akdeniz bölgesindeki tüm NATO faaliyetleri ılımlı ve temkinli olarak tanımlamıştır. İttifak, bölgedeki hassas durumu dikkate almaktadır. Çünkü Bölgedeki ilerlemeleri riske atmak istememektedir. Bölgede ilerde etkili bir aktör olmak için gereken ilişkileri kurmaktadır. Bölgedeki ciddi güvenlik sorunları (Irak’ın istikrara kavuşması ve İsrail-Filistin çatışmasının bir çözüme ulaşması gibi) daha proaktif bir yaklaşıma gerek olduğunu göstermektedir.” (www. nato.int. E.T. 28.03.2020) söylemini kullanmıştır. Bölgedeki rolünün altını “yardım etme” söylemi ile çizmektedir. Ardından İsrail-Filistin sorunu konusunun gündeminde olmadığını belirterek kendisiyle çelişmektedir. İsrail-Filistin çatışmasında üç ön şart koşmuştur;

- Çatışan taraflar arasında istikrarlı ve kalıcı bir barış anlaşması
- İsrail ve Filistin’in NATO’nun rolünü kabul etmeleri
- NATO operasyonu için BM görev yönergesinin var olması.

Siyasal iletişim bağlamında “Irak ve Ötesi” stratejisine bakıldığında “ötesi” kavramı ile hangi ülke ya da bölge hedef alınmıştır. “Irak ve Ötesi” stratejisi “Akdeniz Diyalogu” stratejisinin üçüncü alt stratejisidir. Bu nedenle akıllarda Akdeniz’in önemli ülkelerinden Suriye’ni hedef gösterilmektedir. Suriye’nin şu anda içinde bulunduğu durum göz önüne alındığında, “Büyük Ortadoğu Projesinin” en önemli kozu olan “Arap Baharı” sürecinin Suriye’de krize dönüşmesi manidardır.

Son olarak, NATO, 27 Kasım 2019 yılında 17. NATO “Akdeniz Diyalog” toplantısında Napoli’de istihbarat uzmanları ile toplanmıştır. Toplantının ağırlıklı konuları NATO ve Akdeniz Diyalog ortaklarının güvenlik problemleri olmuştur. Bu bağlamda Bölgeye ve NATO ülkelerine yönelik tehditler ele alınmıştır. Tekrar başlangıç sonucuna ulaşılmıştır. Trans Atlantik güvenliğin ve Akdeniz güvenliğinin ayrılmaz parçası olduğu sonucu çıkmıştır. Akdeniz’ in güvenliği küresel bir sorun haline gelmiştir. “Komşularımız daha istikrarlı olduğunda (Suriye) evde daha güvende oluruz (www.nato.int. E.T. 28.03.2020) söylemi toplantıya damga vurmuştur.

- Bölgesel İşbirliği
- İstihbarat Paylaşımı
- Bölgede devam eden krizler
- Güney kanadının güvenliğini gelişmiş planlama ve tatbikatlar ile koruma
- Ortadoğu ve Kuzey Afrika müttefikleri ile işbirliğini
- Yerel güçlerin terörizme karşı eğitimine devam

Görüldüğü gibi bu toplantıdan farklı bir stratejik söylem çıkmamıştır eski söylemler tekrar edilmiştir. NATO’nun siyasal iletişim bağlamında “Akdeniz Diyalogu” stratejisi söylem analizi çözümlemesi göstermektedir ki NATO, Batının ekonomik ve siyasal çıkarlarını korumak amacıyla bu stratejileri geliştirmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak bakıldığında “Arap baharı” sürecinden bugüne Suriye krizinin yaşanmasında NATO’nun rolü büyüktür. NATO bu rolünü “Akdeniz Diyalogu” olarak adlandırmıştır. Ortadoğu bölgesinin yumuşak geçiş ve değişim süreci olarak adlandırılan “Arap Baharı”nın en temel amacı ulus devletleri ve onların 1990 öncesi zihniyetinde olan liderlerini değiştirerek yerine neoliberalizmin serbest pazar kriterlerine uygun yöneticiler atamaktır.

Ortadoğu bölgesinde pek çok ülke bu süreçten etkilenmiştir. Hemen hemen çoğu iç karışıklıklar sürecine girmiştir. “Arap Baharı”ndan sonra Ortadoğu’da hiçbir şey eskisi gibi olmamıştır. Bölgede taşların yerinden oynaması ile birlikte pek çok radikal İslamcı terör örgütü de faaliyetler göstermeye başlamıştır. Özellikle Suriye’de “Arap Baharı” değişim süreci büyük bir krize dönüşmüştür. Ülkede, rejim güçleriyle birlikte ABD,

Türkiye, Irak, İran ve Rusya gibi pek çok devletin askeri güçleri ile birlikte İŞİD ve PYD gibi pek çok terör örgütü de çatışmalarda rol oynamıştır.

NATO bu süreçte yukarıda yer alan söylemlerinden de anlaşılacağı gibi direk rol oynadığını göstermek istememektedir. Bunun pek çok sebebi olabilir. Örneğin bölgede hala güçlü olan Rusya, Çin ve İran ile direk karşı karşıya gelmek istememektedir. Bu nedenle küresel kamuoyu oluşturmak için “İnsan Hakları”, “Barış”, “İstikrar” “Güvenlik” ve “Demokrasi” gibi söylemlerle dolaylı yollardan müdahale yöntemlerini ön planda tutmaktadır. Arka planda askeri güç kullanımını söz konusudur.

Ayrıca 1990 sonrası en önemli stratejisi haline getirdiği “Genişleme Stratejisi” de bölgede oynadığı rolün bir diğer ayağıdır. Bu nedenle bu çalışmada “Arap Baharı” sürecinden iç savaş durumuna kadar Suriye devletinin yaşadığı kriz NATO’nun “Akdeniz Diyalogu” stratejisi ile birlikte karşılaştırmalı olarak siyasal iletişim bağlamında analiz edilmiştir. Çalışmanın hipotezi, NATO’nun “Akdeniz Diyalogu” stratejisinin, Suriye’de “Arap Baharı” ve iç savaşa etkisidir. Yukarıda anlatılar ve örnekler bu rolünün iç savaşa etkisinin olduğudur. Bu nedenle Suriye devletinin “Arap Baharı” süreci ile başlayan ve bugün ekonomik ve siyasal bir krize dönüşen durumunun, NATO’nun “Akdeniz Diyalogu” stratejisi ile bağlantısı bulunmuştur.

KAYNAKLAR

Aziz, Aysel, “**Siyasal İletişim**”, Ankara, Nobel Yayınları, 2003.

Kaya, Emirhan, “Understanding the Political Economy of the Arab Spring”, Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 2, 2014.

Kılıçaslan, E., **Uluslararası Politikada Suriye Krizi**, Beta, İstanbul 2016.

Köker, Eser, “**Politikanın İletişimi İletişimin Politikası**”, Vadi Yayınları, Ankara, 1998.

Ncube, Mthuli and John C. Anyanwu, “Inequality and Arab Spring Revolutions in North Africa and The Middle East”, Africa Economic Brief, Vol. 3, Issue: 7, July 2012. 9

Oktav Özden Zeynep, “**Limits of Relations with the West: Turkey, Syria and Iran**”, Beta Basım A. Ş. İstanbul, 2008.

Öztürk, Emin M., “Arap Baharı ve Türkiye’nin Rolü,” Milliyet, erişim 24 Ekim 2017, <http://blog.milliyet.com.tr/arap-bahari-ve-turkiye-nin-rolu>.

Potter Evan, “Canada and the New Public Diplomacy”, Netherlands Institute of International Relations, 2009.

Sharqieh, Ibrahim, “Yemen: The Search for Stability and Development”, The Arab Awakening: America and Transformation of the Middle East, Brookings Institution Press, 2011.

Tuch Hans, Communicating With the World: U.S. Public Diplomacy Overseas, New York, St.Martin’s Press, 1990.

Uygur Hakkı, “İran ve Arap Baharı”, **SETA Analiz**, Sayı 52, Mart 2012,

Yıldırım, Mustafa, “**Şifre Çözücü: Project Democracy, Sivil Örumceğin Ağında**”, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 2004.

İNTERNET KAYNAKLARI

Sinan Oğan, www. <http://turksam.org/turuncu-devrimler-kitabi-birincibolum>. E.T.26.03.2020)

<http://mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/mustafakibaroglu-seta-kureselaktorerinsuriyestrtejisi-nato-ekim2016.PDF>. E.T.26.03.2020.

<https://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/turkish/art1.html>.E.T. 26.03.2020